

Meer wapenhandel tegen terrorisme

Martin Broek
Campagne tegen Wapenhandel

Een paar intelligente idioten vliegt zich te pletter tegen twee kantoortorens en het Pentagon en neemt meer dan 6000 mensen mee de dood in. De waarde van de aandelen van wapenproducenten loopt onmiddellijk op. 'De kruistocht tegen het terrorisme kan de wapenindustrie versterken', kopte het bekende Jane's Defence Weekly op zijn business pagina. De direct na de aanslag gestarte oorlogsretoriek biedt daarvoor voldoende aanleiding. Het toont de cynische reactie van hen die winst proberen te maken op de zogenaamde wereldmarkt. Vanuit bijna dezelfde overweging trekken Afghanen, volwassenen, ouderen en kinderen, over berggruggen met slechts het hoognodige op hun rug. Zij worden van hun reactie op het oorlogsgeronk financieel niets wijzer, alleen armer. Het blijkt dat de één zijn dood de ander zijn brood en van een volgende weer de dood is. Waarom gingen die aandelen van de wapenindustrie omhoog. Uitsluitend reageren op emoties maakt je niet rijk en beleggers willen verdienen aan hun aandelen. Dat de wapenindustrie erbij zal welvaren wordt in dit artikel beschreven. Maar het lijkt goed om eerst de vraag te behandelen of de bewapening van Afghanistan in de jaren tachtig wel zo'n goed idee was.

Déjà vu, wapens als antwoord

"De gevolgen van de militaire steun door regeringen aan guerrilla's en opstandige groepen tijdens de Koude Oorlog kan worden geconstateerd in een groot aantal conflicten die op dit moment woeden," schreven Lucy Mathiak en Lora Lumpe in een boek over wapenhandel dat vorig jaar is uitgegeven. In hun hoofdstuk over deze (semi) illegale en legale handel besteden ze vooral aandacht aan de leveranties door de VS aan Afghanistan sinds 1980 (een jaar nadat de Russische inval plaatsvond). Leveranties die daarna steeds omvangrijker werden. Aangezien Pakistan een belangrijke sluis werd voor het leveren van wapens aan het Afghaanse verzet, werd ook dit land rijkelijk beloond met wapentuig. Al snel was het de op drie na grootste ontvanger van Amerikaanse wapens. Zo veranderde de politiek van de VS fors. Voor de inval stonden de diplomatieke banden en de militaire samenwerking met Pakistan op een laag pitje. Dit aangezien Islamabad weigerde het non-proliferatieverdrag te tekenen en sinds 1971 een eigen kernwapenprogramma had opgezet. Van slag op stoot veranderde de Pakistaanse regering van zwart schaap in een belangrijke bondgenoot in de strijd tegen de Russen. De Pakistaanse inlichtingendienst (ISI) belast met het doorsluizen van de wapens hield 50-70% van de wapens bedoeld voor het Afghaanse verzet achter en verkocht hiervan een belangrijk deel op de zware markt en vergroete zijn macht in Pakistan. Deze verschijnselen werden in de VS als onplezierig beschouwd maar geaccepteerd als een onvermijdelijke element van het steun programma. Pakistan militariseerde en in 1999, jaren later, werd de macht door de militairen overgenomen. Dat heet waarschijnlijk bijkomende schade in het militaire jargon.

In Afghanistan zelf werden de Amerikaanse wapens de belangrijkste bron voor het verzet tegen de Russen. Opmerkelijk anno 2001. Het waren de meest fundamentalistische verzetsgroepen die de meeste wapens kregen. Mathiak en Lumpe schreven in 2000: *"Tenslotte hebben de geheime wapenleveranties met betrekking tot Afghanistan niet alleen bijgedragen aan een nog steeds gaande zijnde humanitaire crisis, maar hebben ze ook een wereldwijd netwerk van fundamentalistische terroristen, met een kwaadaardige antiwesterse instelling –*

en vooral anti-Amerikaans - voortgebracht." Moeilijk mis te verstaan deze opmerking. Te vrezen valt dat dit nog niet doorgedrongen is in Washington. De VS zelf zullen zich zorgen maken of de Stinger, luchtdoelraketten die ze eerder zelf leverden terug zullen bijten. Het zijn echter de kosten voor de bevolking in Pakistan, Afghanistan, de omringende regio en in New York en Washington die vragen om een ander soort wapenexportpolitiek.

Twintig jaar later staat Afghanistan weer op de wereldagenda en weer zijn wapenleveranties aan de verzetsbeweging onderdeel van de reactie op de situatie aldaar. Dit keer zullen de wapens naar de Noordelijke alliantie gaan, voor het versterken van haar strijd tegen de Taliban die nog 90% van Afghanistan beheersen. Rusland en de VS zullen deze keer dezelfde partijen steunen. Rusland heeft zwaar geschut, speciale pantservoertuigen en zware machinegeweren te bieden (de welhaast onvermijdelijke Kalasnikof is niet geschikt in de berggebieden van Afghanistan). Wat de VS door gaan sluisen moet nog blijken.

Booming business

De aandelen koersen stegen als antwoord op de oorlogsretoriek die bijna onmiddellijk na de aanslag in de VS en daarbuiten losbarste. Sharon: 'Arafat is onze Bin Laden,' en Blair: 'We zijn in oorlog met Afghanistan,' deden niet onder voor de Texaanse cowboy Bush: 'Wanted dead or alive.' Al met al waren deze uitspraken een signaal dat de defensiebudgetten zouden gaan stijgen. Inmiddels is de defensiebegroting in de VS zonder slag of stoot door het Congres geloodst. Iets wat bijna niemand voor 11 september had verwacht. Bovendien werd nog eens 100 miljard beschikbaar gesteld voor de strijd tegen het terrorisme. In linkse literatuur worden investeringen in wapens, defensietechnologie of het militair apparaat als geheel gezien als een methode die overheden gebruiken om de economie nieuw leven in te blazen. Ook Steven Staples van the International Network on Disarmament and Globalisation signaleert dat deze uitbreiding van het defensiebudget tevens te maken heeft met de economische recessie van het moment. Het geld dat overheden in het militair apparaat en de defensie-industrie investeren leidt immers tot meer bestedingen en kan daarom dienen om de economie weer te stimuleren. *"Op dit moment is sprake van een recessie en er wordt gevraagd om snelle investeringen in de economie. De laatste tien dagen heeft de regering 100 miljard gulden beschikbaar gesteld voor de oorlog tegen het terrorisme en 38 miljard gulden voor de nationale luchtvaartmaatschappijen. Dat staat gelijk aan ongeveer 0,5% van de nationale economie, historisch gezien een aardige stimulans en genoeg om de economie van een milde recessie naar een milde groei te leiden,"* aldus een commentaar in een Amerikaanse krant. Met andere woorden het komt – naast alle ellende - mooi uit.

Stijgende aandelen

In zijn algemeen stellen dat de aandelen wapenindustrie stijgen is iets te simpel gezegd. Er zijn nauwelijks bedrijven die zich alleen richten op het maken van wapens, bij de meeste bestaat er een mix van militair en civiel. Een bedrijf als Boeing is bijvoorbeeld voor 2/3 civiel. Omdat Boeing bij een groot aantal militaire projecten wordt betrokken gaat het aan de militaire kant goed, maar het leidt het toch verlies op zijn civiele tak. De aandelen van BAE Systems (BAES), de grootste fabrikant van wapens in Europa, stegen direct na de aanslag met 12,6%. Een week later zou deze winst weer geheel verdwijnen. BAES is immers voor 28% afhankelijk van civiele luchtvaartorders. De grootste wapenfabrikant Lockheed Martin zette een negatieve ontwikkeling van de aandelen prijzen wel

om in een positieve prijsontwikkeling na de aanslag. De gespecialiseerde beursanalisten zijn het nog niet eens of de beleggers het bij het rechte eind hebben. Zij stellen dat het vooral de bedrijven die handelen in militaire elektronica zullen zijn die hun voordeel zullen doen met de reactie op de aanslagen. Het lijkt er echter op alsof de stijging van de defensiebudgetten voor alle wapensystemen plaats zal gaan vinden en daarmee zal de wapenindustrie zijn voordeel doen. Naast de oorlogsretoriek en het door het Congres loodsen van het defensiebudget zijn er nog meer redenen waarom de aandelen koersen stijgen.

Oorlogsvoorbereiding

Allereerst zal een deel van de produktie direct ten dienste staat van de dreigende oorlog. In de VS is aan bedrijven gevraagd plannen te maken voor het vergroten van de wapenproductie. Met name producenten van reserve onderdelen, munitie en raketten moeten de produktie op gaan voeren. Tijdens een oorlog zijn deze het eerste op. Het vergroten van de produktie gaat niet van slag op stoot, maar moet voorbereid worden. Sommige bedrijven spreken van een verdrievoudiging van hun produktie.

Het gaat niet alleen om het vandaag of morgen leveren er wordt ook gekeken hoe langduriger productieprocessen, bijvoorbeeld voor raketten nu al kunnen worden uitgebreid. Voor bondgenoten worden procedures vereenvoudigd om snel wapens te kunnen betrekken in de VS. Zowel Buitenlandse Zaken als Defensie hebben een 'war room' ingesteld om krachtadig op te kunnen treden.

Wapenhandel

Daar zal het echter niet bij blijven. De coalitie tegen het terrorisme moet worden gevormd en in die coalitie moeten landen in het Midden-Oosten een belangrijke rol spelen. Dat is de achtergrond voor een voorstel van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken om een aantal restrictie op wapenverkoop te laten varen. In een Russische krant werd al de vrees uitgesproken dat de Russische defensie-industrie het moeilijker zal krijgen wapens te verkopen, nu de VS zoveel restricties opheffen.

Het wapenexportbeleid van de Verenigde Staten gaat niet uit van zoveel mogelijk verkopen aan zoveel mogelijk landen. Wapenexporten zijn veel meer dan in andere landen onderdeel van de buitenlandse en defensie politiek. Dat betekent dat hoogwaardige technologie soms niet eens aan bondgenoten zoals Nederland en Groot-Brittannië wordt verkocht. Met veel andere landen wordt nog omzichtiger omgesprongen. Je kan immers niet weten of de wapentechnologie niet als een boemerang tegen jezelf wordt ingezet e.d. Hoewel dit geen wet van Meden en Perzen is dit een belangrijk uitgangspunt bij de Amerikaanse wapenexporten. Ook hier worden de hekken nu verzet, dat betekent dat er minder wapensystemen onder de restricties op verkoop van hightech wapens zullen gaan vallen. Buitenlandse Zaken in de VS stelde concreet voor van verschillende leveringen geen probleem te maken.

- Oman (F-16 C/D gevechtsvliegtuigen);
- Verenigde Arabische Emiraten (F-16 Block 60 gevechtsvliegtuigen)
- Egypte (onder meer de levering van een 277 mm raketlanceersysteem, MLRS)

Nu is het Midden-Oosten het spreekwoordelijke kruitvat en de regio die de meeste inkopen doet op de internationale wapenmarkt. Het gebied zal er niet veiliger op worden als er nog meer wapens heen gaan. *"We leven in een andere wereld, met een president die een coalitie moet bouwen en snel ook. We moeten hem de middelen geven dat te doen,"* stelde een senator. Een visie die niet door iedereen gedeeld wordt in het Congres. Op 2 oktober protesteerde een coalitie van grote NGO's op de plannen, omdat wordt geleverd aan landen die de mensenrechten schenden en in oorlog zijn. In deze kritiek moest vooral het laten varen van de beperkingen van exporten naar een groot aantal landen het ontgelden. In het Congres was ook niet iedereen even blij met de ontwikkelingen: *"God help ons als de Egyptische president Moebarak sterft of neergeschoten wordt, omdat ieder wapen dat we hem hebben verkocht tegen ons gebruikt zal worden,"* zei een medewerker van het Congres met gevoel voor welbegrepen eigenbelang. Inmiddels is een deel van de maatregelen na druk vanuit de NGO's, ambtelijke top en het Congres teruggedraaid.

Pakistan en India

Wel worden bijna alle leveringen van hightech aan Pakistan en India weer mogelijk. India en Pakistan werden met een boycot gestraft wegens de kernproeven van beide landen in 1998. Concreet wordt gesproken over levering van militaire vliegtuigen (F-16, Hercules transportvliegtuigen en P-3 Orion patrouille vliegtuigen, alle geproduceerd door Lockheed Martin) aan Pakistan. F-16's kunnen volgens een Pakistaanse krant gebruikt worden om kernwapens op verder weg gelegen doelen te droppen. Tevens zullen speciale deuren geleverd worden voor de opslagplaatsen van kernwapens aangezien met bang is dat deze het doelwit kunnen worden van aanslagen. *"Strategen in de VS hebben slapeloze nachten als ze denken aan de mogelijke scenario's die mogelijk zijn rond het Pakistaanse nucleaire programma, mocht de politieke en militaire crisis zich verder verdiepen."*

Met het opheffen van de wapenembargo's wordt een druk middel uit handen gegeven. Wapenembargo's zijn bovendien een middel dat niet te koste gaat van de bevolking, maar vooral van de militaire macht. Dit soort veiligheidsbeleid is een gevaarlijke vorm van opportunisme die meer met machtspolitiek dan met veiligheid te maken heeft. Dit soort machtssevenwicht spelletjes blijf keer op keer op langere termijn te leiden tot nieuwe conflicten, slachtoffers en menselijk leed. Door het verkopen van meer wapens wordt de wereld echt niet veiliger.

En Nederland?

Op radio 1 weersprak directeur Dibetz van NIID de visie dat ook voor de Nederlandse defensie-industrie de reactie op de aanslagen een positief effect zullen hebben. Het Nederlandse wapenexportbeleid gewoon van kracht zal blijven aldus Dibetz. Hij ging er hierbij voor het gemak vanuit dat alles in de VS slechter is dan in Nederland. Helaas delen van het Nederlandse wapenexportbeleid zijn al jaren slechter dan het Amerikaanse. Nederland levert bijna alles aan het Midden-Oosten, zolang het niet gaat om Iran en Irak. Aangezien Nederlandse bedrijven onderdelen produceren voor de F-16 is het loslaten van restricties in de VS gunstig voor Nederlandse bedrijven. Zeker gezien de verwachting dat juist reserve onderdelen nodig zijn en dat is waar de Nederlandse industrie zo goed in is. Een directielid van het Britse bedrijf Smiths Group, eveneens werkzaam als toeleverancier, verwacht een toename van de bestellingen. Leveringen zullen in Den Haag niet op problemen stuiten. Het lijkt

daarom aannemelijk dat Nederlandse bedrijven die bijvoorbeeld onderdelen voor de F-16 leveren garen zullen spinnen bij de 'Nieuwe Oorlog.'

Op 25 oktober komt de NIID bijeen in het Nederlands Congres Centrum te Den Haag. De NIID is de belangenbehartiger van de Nederlandse militaire- en wapenindustrie. Er zal een promoplein worden ingericht, waar de verschillende bedrijven hun nieuwste snufjes op defensie gebied kunnen presenteren. Vanuit de vredesbeweging wordt al jaren geprotesteerd tegen de perverse fabrikanten van militair materiaal die geld verdienen aan oorlogshandel en ook dit jaar zal het symposium door vredesactivisten aangegrepen worden om hun protest te laten horen. Kom op 25 oktober naar Den Haag, Churchillplein voor het Congresgebouw van 8.30 tot 16.00. Neem spandoeken en materiaal mee! Voor informatie Haags Vredes Platform 070-3890235.

Aandelen koersen van 8 grootste wapenfabrikanten (gemeten naar omvang defensieproductie)			
Bedrijf	Land	% defensie	Stijging
Lockheed Martin	VS	71,1%	+ 10,80
Boeing	VS	33,1%	- 31,52
Raytheon Co.	VS	83,1%	+ 30,78
BAE Systems	GB	72,0%	+ 12,26
General Dynamics Corp.	VS	63,2%	+ 4.46
Northrop Grumman Corp	VS	73,5%	+ 24,37
EADS	Fr/Duits	20,0%	-25,24
Thales	Frans	57,5	+ 4,35

Voor Europese bedrijven de prijs van aandelen op 13 september, voor Amerikaanse bedrijven die op 20 september, aangezien de beurs sloot tot 17 september, vergeleken met de prijs in de eerste week van september voor Europa en 10 september de VS. Bron JDW 20 Index of defence stocks.

Bronnen:

David Mullholland, 'New anti-terrorism crusade may bolster industry, JDW 19/09/01, Gopal Ratham, Jason Sherman and Amy Svital, 'Bush Opens Arsenal to Mideast,' Defense News 24-30/09/01, Vago Muradiaz, 'U.S. Gov't Eyes Resuming Weapon Sales To Pakistan, Indonesia,' Defense Daily International 21/09/01, DSCA forms 'War Room' to speed allied arms requests; Unveils 10 reforms,' Defense Daily International 28/09/01, 'Defense Stocks Surge, Led by Electronics,' Reuters 17/09/01, 'On the economy,' Star Tribune, Minneapolis 23/09/01, Slate Politics: Will Stinger Missiles Bite Back? 02/10/01, Kathy Kiely, ' Bush might offer arms for support,' USA Today 02/10/01, Politics: U.S Groups protest removal of arms sales curbs,' IPS 02/02/01, Viktor Sokirko, 'A bouquet for the alliance. What Weapons Russia can send to Afghanistan,' Moskovskiy Komsomolets 27/09/01 (vertaald), Michael Kozyrev, Alex Nikol'sky, 'Bush opens the markets for American arms,' Vendomosti 01/10/01 (vertaald door PROMT's Translator), Alex Wagner, 'Bush Waives Nuclear-Related Sanctions on India, Pakistan,' Arms Control Today 10/01, Jonathan Berr, 'Boeing, Honeywell Talk with the Pentagon About Output,' Bloomberg.com 27/09/01, Amir Mateen, 'US considering to give Pakistan blast proof door for nuclear facilities,' The News International (Pakistan) 01/10/01, Lora Lumpe en Lucy Mathiak, 'Government gun running to guerrillas,' in *Running Guns; the global black market in small arms*, (Zed Books: Londen, 2000)

Deze informatie werd voornamelijk verspreid door het Network on Disarmament and Globalisation (<http://www.indg.org>) and armstrade-owner@yahooogroups.com